HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ושטיח [1]בחוסר כל א"ר אמי אמר רב בלא נר ובלא שלחן רב חסדא אמר בלא אשה רב ששת אמר בלא שמש רב נחמן אמר בלא דעה תנא בלא מלח ובלא רבב אמר אבי [ו]נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני אמר ר' אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל עוונותיו שנאמר [2]הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי רב המנונא אמר חזר לימי עלומיו שנאמר [3]רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו [4]כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר דמשכח למודו רב יוסף חלש איעקר ליה למודיה אהדריה אביי קמיה היינו דבכל דוכתא אמרינן [5]אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא א"ל אביי את אמריתה ניהלן ומהא מתניתא אמריתה ניהלן כי הוה גמיר ר' תלת עשרי אפי הילכתא אגמירה לרבי חייא שבעה מנהון לסוף חלש רבי אהדר ר' חייא קמיה הנהו שבעה אפי דאגמרי' שיתא אזדו הוה ההוא קצרא הוה שמיע ליה לרבי כדהוה גרים להו אזל ר' חייא וגמר יתהון קמי קצרא ואתא ואהדר יתהון קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי להההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא א"ר הבי קא"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא גדול נם שנעשה לחולה יותר מן הנם שנעשה לחנניה מישאל ועזריה של חננייה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לכבותה וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לכבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה אריב"ל כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מושלים בו שנא' [5]והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מן הדין קרא [6]למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך רבה בר שילא אמרו ליה שביב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא איסתויט שדייה וקא שביב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום שמואל חזייה להההוא [ג](קרוקיתא דעקרבא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר [א]אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש בשלמא חולי מעיים משום כיסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא [א] ומעלי לאישתא אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמותא מעלי בחיזרא

ושטיח. עור לנחכול עליו: **בלא מלח ובלא רבב.** למלפת בהו: **רבב.** שומן: **דדא ביה כולא ביה.** מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום: **דא קני מה חסר.** מי שקנה דעת אינו חסר כלום: **חוזר לימי עלומיו.** לנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא: **שנא' רוטפש.** כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורבו][ד] מתרגמינן] פושו וסגו: **מנוער.** מן המולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו.** כל קדר הנעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכחו: **פליסר אפי הלכתא.** שהיה שונה למודו בי"ג פנים: **שיתא אזלו ליה.** שמשכחו: **קצרא.** כובס: **אתה עשית אותי ואת חייא.** דגמר להו דכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו כאלו ילדו כלילו עשאו שנאמר[ה] ואת הנפש אשר עשו בחרן[ו]: **הכל מודין בו.** להמימין אפי' זקוד אפילו יתום: **למשפטיך עמדו היום[ח] כל עבדיך.** לכיון שנשפטו בישיבה של מעלה כלל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע ממנו: **גברא גבוה הוי רכיב גירדונא זוטא.** הגם קטנה: **סיסוטא.** גשר: **ואסתויט.** נתפתלה הפרדה ושדייה מיניה ושביב. ומע"פ שהפרדה נמוכה ואינו יכול לרוץ כל כך ללא נפל ללא מעט מת: **לקרוקתא.** לפרדע. ועקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו לפרדע עליו להעבירו בנהר לנשוך את האויב:

ומטהר בחשבונן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחילתו. והיינו נמי דתנן בפרק [ו]לשון המקוואות מעיין שהוא מוכך כנגד רבה עליו מים והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ורבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר בחשבונן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא וה"פ מעיין שהיה מוכך מעט מעט כנגד זה שהוא ערך קטן מרובה הרגיש והמשיכו עכשיו בחשוף מבל אינו נמשך אלא כמותו מקום שהיה מהלך בו מתחילתו הרי הוא כמות שהיה עומד כלומר אלא ורבה עליו והמשיכו אני דיינין יש בו דבמקום אלא היה מהלך מתחילתו שוה למקוה שלריך לחשבונן וה"פ אלין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחילתו שוה למעיין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין. נמצא לפי דעת זה אלפי' בזמן הגשמים שהנהרות רבים אלא טובל בהכרות אלין מכזין בתותן מקומות שהן נמכזין והולכין אלפי' ביומי תמרי אלא בתותן מקומות שנמשכים ומתרחבים יותר מהנשמים כל היכא דליכא למיחש שרבו הטותפין על הזוחלין אין טובלין בהם אלא היכא שרבו זוחלין על הטותפין אלפי' בתותן מקומות אלא היה הולך אם מתחלתו טובלין בו והיינו הטיא דר"ש בר לזוך שהטיל על הזוחלין שרבו על הטותפין שכאלי[ח] ומטהרין בזוחלין ובולאי אלפי' במקום שנתרבה קאמר דלי בתותן מקום בלבד שהיה מהלך מתחלתו מאי אלפסקתי' פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שאפילו אם שלשה טיפי מים יפסלו פרת שנפלו בו אלא טיפי מים יפסלו פרת שנפלו בו אלא ולאי דלמרן וזהו דעת הרמב"ם ז"ל ז"ל: **אבל דעת** הרמב"ם ז"ל דכי קתני בכל הני לאע"פ שרבו עליו טותפין דינו כמעיין דוקא כשרבו המים בגומת המעיין עלמו אפי אם הוא חמימות מימיו ומבטלים כל המים הבאים עליהם אבל רבה במקום מהר הנהר למטה כל שרבו טותפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרת דשמואל כשפסקה דמין המים מטהרין בזוחלין אלפי' בחמעט הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת בינוי תשרי בלבד וכפי מה שפירש' למעלה. ולפי זה הא דמפליג בתוספתא בין נתרחב לאלא נתרחב ג"ל דלריכה בגומת המעיין קאי לאלפי' הכי כל שרבו טותפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אבל במקום שנתרחב אינו מטהר אלא בחשבונן. ואע"ג דאיכא למימר דאיכא למריכה בהמשך הנהר קאי אבל ריבה בגומת המעיין אלפי' נתרחב כשר מינקט לחומרא עליך ועוד דמשמע דתוספתא מגומת דמתני' קיימא. מיהו סהדותא דרבי אלעזר בר לזוך אלפי' לפי שיטה זו ולפי משמע לאלפי' במקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר לאיכא למימר דאיכא במקום משך הנהר קאי ומשמעין רבותא אע"פ שלא ריבה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר לאכתי פשיטא וכי ג' טיפי מים יפסלו פרת: **תנן במס' מקואות** (פ"ה מ"ח) הטותפין שעשאן זוחלין כלומר שהמשיכן סומך אלפי' מקל ואלפי' קנה ואלפי' זב ואלפי' זבה כלומר גודר בפניהם בלוח והוו להו כמשכזן ומטהרין ר' יוסי אומר אין מזחלין בדבר המקבל טומאה כלומר אין עושין בו גדר וקי"ל כר' יוסי ותנן נמי (שם מ"ד) שהימים מטהרין בזוחלין ותנן נמי (פרה פ"ח מ"ט ומקואות פ"ו מ"ח) המים המוכין פסולין למי חטאת וכשרין לטבילה ומטהרין בזוחלין ואלו הם המים המוכים המלוחין והפוסרין: **ושטיח.** עור לנחכול עליו: **וכלא רבב.** שמן: **דלא קני דעה מה קנה.** מה יועיל לו כל מה שיקנה: **חוזר לימי עלומיו.** לחר שחלה ונתרפא מחחזק טבעו להיות יותר בריח ממה שהיה קודם חליו: **שנאמר רוטפש.** נוטריקון רטוב ופש: **לומר דמשכח למודו.** ימי עלומיו קדריש מענין העלמה: **לייקר ליה לימודיה.** שכביד עליו למודו שמשכחו: **פלח עשרי אפי.** בי"ג פנים: **קלרת.** כובס: **למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך.** כיון שלמשפטיך עמדו שהגיע קלס למות הכל עבדיך לקיים מת דבר המשפט: **שביב הוה גברא גבוה.** לחם שהיה גבוה כלומר לרוך: **רכיב גירדונא זוטרא.** רוכב פרדה קטנה: **סיסוטא.** גשר: **איסתויט.** מחמת רוח שטות נלאותה פרדה והסליכתו בנהר. ואיסתויט מלשון פטיל רוח של שגעון וכלאמר בעלמא סיוטא הוא דנקטיה [נ"ק נ:]: **לקרוקתא.** לפרדע: **אחלצתו.** שלשמחו ממה בחחם הממדין שע"י כלי זיין שעליו נקרא חלון: **לאפוקי מה דתניא.** לסבירא ליה לשמואל כי הך בריימא דאין מבקרין להנך דקא מני ודשמואל נמי לאפוקי הני: **משום כיסופא.** דזיעתן שלריך לנקביו ומכסיף: **דפרוונקא.** שליח שעל ידו מתיס: **ס) לחיזרא דזיקנא.** הוליו שסביב הלקת שסומרים אותו מבחוץ ותיות: **פרייקא.** מרקמת מועיל וקורין לו בלייקא: **חוטלא דשערי.** שעורים קלופים: **דריס נפיש.** בחחלת הלקת הנפה: **בורדם.** מיכה אחת כשחי מיכות בור לס. והוא חולי שמקלח לס מלמטה: **אין מבקרין אותו.** משום דזיעתן ללריך לנקביו ומלערי ליה: **ואין מוזירין שמו.** לומר פלוני חולה חולי בורדם ללאו לשון נקיה הוא:

ו) [פירוש מחלת בפרס"ש עירובין ס. ד"ה והמחכך], ז) [עירובין י. מא. סו: עב. פג: מכות ד. נדה לט. סנ:], ח) [ל"ל עקרבא וכ"ה בע"י וביקוקין], ד) [בראשית יב], ה) [בראשית יב], ו) [פהלהין לט:], ו) [ל"ל ממיתי מ"ג], ח) [מקואות פ"ה מ"ב], ט) [מכלין שיין לע"ב], י) לפיהו שם פיוטא.

תורה אור השלם

1. וְעָבַדְתָּ אֶת אֱלֹהֶיךָ יְיָ בָּךְ בָּרֵךְ וּבְצֵמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ: דברים כח מח
2. הַסֹּלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלֻאָיְכִי: תהלים קג ג
3. רָטְפַשׁ בְּשָׂרוֹ מִנְּעָר יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו: איוב לג כה
4. יְיָ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דְּוַי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ: תהלים מא ד
5. הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: בראשית ד יד
6. לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: תהלים קיט צא

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קשיא לעינא ולאסתא כע"ל (ועי' בפירוש הרא"ש):

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מאבותינו, מנהג מרבותינו (עירובין ה.). **אמר רב יוסף לא שמיעא לי הדא שמעתא.** כי יוסף תלה ובסה תלמודו והיה אומר מזכירו (עירובין מא. סו: עג. מכות ד. וכע"ז נדה לט.). **שחלצתו חמה.** שלפתו, מיטה מגופו לחמה, הוא חולי הקדחת, תלמי לשון (הושע ה) חלץ מסה (ברכות לד:).

תוספות

שטיח. עור מכושל שאוכלין עליו ונופלין פוחו עוכרי דרכים עמה: **דדא ביה.** שיש בו דעה: **דא לא קני.** דעה מה קני: המולה לכל עוניכי הרופא לכל מחלואיכי: חוזר לימי עלומיו. דכריח החולה כשנתרפא יותר מלפני שחלה: **תליסר אפי הלכתא.** י"ג פנים של הלכות משנה: **אתה עשית את חייא.** כלומר למדת לו: **למשפטיך.** כלומר כשעמדו בריותיך למשפטיך הכל עבדיס להביא עליהם מה שגזרת: **גברא רבה.** לחם גדול: **גירדונא זוטרא.** פרל קטן: **איסתויט.** גשרא. נקטינן כמו [י] קמא טיוטא נקטיה בבא קמא (דף נ:): **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו חמה.** שהחזיק ממיעותו ועדיין הוא חולה:

פירוש הרא"ש

שטיח. עור ליען עליו: **דדא קני.** דעה: שמשכח למודו. עלומיו קל דלא שנעלם ממנו למודו: **תליסר אפי הילכתא.** י"ג פנים היה שונה הלכות: **אתה עשית לחייא.** כל המלמד תבירו תורה [סנהדרין לט:] כאילו עשאו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן: **החוא גברא גבוה.** לחם גדול וגבוה: **רכיב גירדונא זוטא.** פרל קטן: **אסתויט.** נקטל כמו [יומא כב:] חוש טיוטא בחלמיה: **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו חמה.** דיבורא קשיא לעינא. וכן נמי למיחוש הרחם טוטפת אחד לחם: **פרוונקא.** שליח:

מו א מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ה סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סי' שלח סעי' ח: